

"AZƏRBAYCAN" - 106

Əvvəli 4-cü səh.

Sona ümumi indeks qoymağı, haradasa səhv buraxmışıqsa, bəzi imzaların kimliyini müəyyən edə bilməmişiksə, onları düzəlmək istəyirik. Həm də bizimlə bu prosesdə əməkdaşlıq etmiş insanlara bir təşəkkür yazımız olacaq. Qəzetin transliterasiyasına necə başladığ, işləri necə gördük... Bir sözlə, 20-ci cildi özümüzə ehtiyat cild kimi saxlamışığıq".

Azad Ağaoğlu ümid edir ki, ADA Universiteti bu əhəmiyyətli layihəsinə "Azərbaycan"ın transliterasiyası başa çatdıqdan sonra da davam etdirəcək, ölkəmizin yalnız mətbuat tarixində deyil, xalqımızın mübarizə əzminin, milli duyğularının güclənməsində, dövlət quruculuğunda xidmətlər göstərmiş digər qəzet və jurnallarımız da orəb qrafikasında latın əlifbasına keçirilərək, kitab şəklində çap edilərək geniş oxucu kütləsinə çatdırılacaq.

"Azərbaycan" qəzetinin ilk nömrələrində redaktorların adları qeyd olunmayıb, "Heyəti-təhririyyə" yazılıb. Sonra qoşa imza var: Ceyhun bəy Hacıbəyli. Şəfi bəy Rüstəmbəyov. Birincisi qəzetin Azərbaycan, ikincisi isə rusdilli versiyasının ilk redaktoru olub. Ceyhun bəy Hacıbəyli Parisə Sülh konfransına gedəndən sonra qəzetə redaktorluğu Üzeyir bəy Hacıbəyli davam edib. Azad Ağaoğlu qeyd edir ki, sonra Üzeyir bəy səhhəti ilə bağlı işlərdən bir az uzaqlaşır. Xəlil İbrahim redaktorluq edir. Bir müddət sonra Üzeyir bəy redaktor kimi fəaliyyətini davam etdirir: "Bir neçə ay bundan qabaq Xəlil İbrahim yubileyi keçirildi. Orda da onun rus dilində "Azərbaycan" qəzetinin redaktoru olduğunu dedilər. Yəqin ki, onları yanıldan Xəlil İbrahim rus dili müəllimi olmasıdır. O, heç vaxt rus dilində "Azərbaycan" qəzetinin redaktoru olmayıb. Əvvəldən axıra qədər bu vəzifəni Şəfi bəy Rüstəmbəyov yerinə yetirib. O, həm də çox dəyərli qələm sahiblərimizdən biri idi. Redaktoru olduğu qəzetin demək olar ki, hər nömrəsində Şəfi bəyin bir baş yazısı var. Bu yazıların xüsusi adı yoxdur. Günün tarixi və şəhər adı ilə verilir. Məsələn, 15 sentyabr, Bakı. Yaxud Gəncədə çıxıbsa Gəncə yazılıb. Şəfi bəyin yazılarını mən əvvəlcə maraq üçün oxudum. Üslubu o qədər gözəldir ki, oxuduqca istər-istəməz Azərbaycan dilində tərcüməsi beynimdə səslənir. Düşünürəm ki, bu gözəl ifadəni belə tərcümə edib yazmaq olar. Hətta bu qədər işimin-gücümün arasında onlardan 30-a qədərini Azərbaycan dilinə tərcümə etdim. Dörd yüzdən artıq yazıdır. Şəfi bəy öz bənzərsiz üslubu ilə

106 ilin 19 ayı... Və 443 nömrə

ADA Universitetinin transliterasiya ilə yenidən həyat verdiyi Xalq Cümhuriyyətinin "Azərbaycan"ı bugünkü müstəqil respublikamızın "Azərbaycan"ında şərəfli ömrünü davam etdirir

CEYHUN BƏY HACIBƏYLİ

ŞƏFİ BƏY RÜSTƏMBƏYLİ

ÜZEYİR BƏY HACIBƏYLİ

XƏLİL İBRAHİM

Cümhuriyyət dövründə "Azərbaycan" qəzetinin redaktorları

Azərbaycanın milli ideyalarını və dövlətçilik mənafeyini müdafiə edir. Həm də hay-küy salaraq yox, tam əsaslandıraraq, çox savadlı bir şəkildə. Mən istəyirdim ki, onlar, əvvəla, rus dilində kitab şəklində çap edilsin və Azərbaycanın xaricində də yayılsın. Şəfi bəy Rüstəmbəyovun vətən sevgisi müqayisəyəgəlməzdir. Digər tərəfdən, XX əsrin əvvəllərində

ki siyasi məsələlərin bəziləri bu gün də aktualdır. Fikrimcə, həmin məsələlərdə heç kəs bizi Şəfi bəy Rüstəmbəyovdan yaxşı müdafiə edə bilməz. Eyni zamanda həmin məqalələr Azərbaycan dilinə tərcümə edilərək nəşr olunsun, çox gözəl olar".

Şəfi bəy Rüstəmbəyovun redaktoru olduğu "Azərbaycan" qəzetinin rus versiyasından danışırıq. Azad

müəllim bildirir ki, rus dilində olan qəzet tamam başqadır. Daxili və beynəlxalq xəbərlər eyni olsa da, hətta onların bəzilərində də təfərrüatlar müxtəlifdir. Parlament xəbərləri belə bir-bir tərcüməsi deyil, fərqli şəkildə xülasələnilib: "Azərbaycan" qəzetinin rus versiyası ilə Azərbaycan versiyasını oxuyanda iki ayrı qəzet görürük. Hətta yan-ya-

na qoyub baxanlar bunların hər ikisinin eyni ölkənin qəzeti belə olmadığını düşünə bilərlər".

Azərbaycan dilində olan "Azərbaycan"da, əsasən, Hacıbəyli qarşılaşmalarının teatrosundan, o dövrdə Bakıya gəlib, uzun müddət burada fəaliyyət göstərən böyük sirk çıxışlarından, pəhləvanların gülüşlərindən yazılıb. Qəzetin rus dilindəki versiyasında isə

saysız-hesabsız rus teatr elanları verilib. Onların bəziləri kiçik, bəziləri daha böyük teatr truppaları olub. Azad Ağaoğlu qeyd edir ki, ümumiyyətlə, "Azərbaycan" qəzetinin rus versiyası sanki daha əyləncəli bir şəhərin qəzeti imiş kimi görünür.

"1918-1920-ci illərdə işıq üzünə görmüş "Azərbaycan" qəzetinin rus versiyasını tərcümə etmək bizim planımızda yoxdur, - Azad Ağaoğlu deyir. - Əlbəttə, bu da vacibdir. Mən özümün əski əlifba ilə oxuya bilənlərin sayı kifayət qədər deyil. Amma nəzərə almaq lazımdır ki, indi rus dilini mükəmməl bilənlərin də sayı çox deyil. Buna təəssüf etmək bəlkə də doğru deyil, xalq öz dilinə qayıtmalıdır. Amma tariximizi öymək baxımından müxtəlif dilləri mükəmməl öyrənməliyik".

"Azərbaycan" qəzetinin fəaliyyət göstərdiyi 1918-1920-ci illərdə indiki dövrdə baş verən hadisələri müqayisə edir, tarixi paralelləri diqqətimizə çatdırır müsahibimiz: "Biri ssenari kimi yazsa, inanmırıq ki, necə bu qədər bənzərlik ola bilər. Hətta biz layihəni başlayanda pandemiya oldu. 1918-ci ildə də dünyada ispanyol nəzləsi (qripi) tüğyan etmiş. O zaman da Azərbaycana gəlib çatıb. Onunla mübarizə aparıblar. Yəni orda belə paralellik vardı".

Zəngəzur dəhlizi bu gün dövlətimizin gündəmində olan əsas məsələlərdən biridir. Birinci Dünya müharibəsindən sonrakı Qarabağın mandatını Azərbaycana verirlər, amma Zəngəzur və Naxçıvanı müvəqqəti idarə üçün ermənilərə vermək istəyirlər. Azərbaycan xalqı ermənilərin Zəngəzurda və Naxçıvanda törətdikləri zülmə qarşı dirənir və onların hakimiyyətini qəbul etmək istəmir. Sonra Amerikanın xüsusi nümayəndəsi general-leytenant Vilyam Haskell gəlir. 1919-cu ilin avqustunda Tiflisdə, İrəvanda, sonra da Bakıda olur. Nəsim bəy Yusifbəyli ilə 4 saata yaxın görüşərək sərhəd məsələsi, Ermənistanla münasibət-

lər, Denikin təhlükəsi, bolşeviklərin fəaliyyəti kimi bir çox mövzuları müzakirə edirlər. Nəsim bəyin Haskelləndən tələbləri olur. Deyir ki, Şərur, Naxçıvan və Dərələyəz müvəqqəti olaraq bitərəf mənəqə kimi qəbul ediləcək və buraları yerli əhəlinin özü tərəfindən seçiləcək bir hökumət idarə edəcək. Yəni erməni hakimiyyətinə verilməsin. Burada Azərbaycan pulu tədavül olunacaq, bu yerlərin xərcləri də Azərbaycan xəzinəsi tərəfindən ödəniləcək. "Azərbaycan" qəzetində Ələt-Culfa dəmir yolunun tamamlanmasının ləbdlüyündən bəhs olunur. Bildirilir ki, bəzi erməni könləri bu yola təhlükə törətdikləri üçün oradan köçürülməli və bu yol təhlükəsiz bir şəkildə işləməlidir.

Azad Ağaoğlu xatırladır ki, qəzetdə İrəvan quberniyası müsəlmanlarının həyatı barədə çox maraqlı məsələlər var. Ermənistanın sülh danışıqlarında bugünkü mövqeyi eyni ilə o dövrdə də olub. Dəfərlə Zaqafqaziya konfransı çağırmağa çalışıblar. Azərbaycan, Gürcüstan, Dağıstan və Ermənistanı bura daxil etmək istəyiblər. Xüsusilə şimal - Denikin və bolşevik təhlükəsinə qarşı birləşməyə çalışıblar. Hər dəfə Ermənistan konfransından boyun qaçırb. Axırda Ermənistanı təmsil edənlər toplanıblar. Sonra Dağıstan Denikin tərəfindən işğal edilib. Azərbaycanla Gürcüstan arasında müdafiə anlaşması imzalanıb. Ermənistan yenə qatılmayıb. Sonra açıqlama verib ki, sərhədlərinin təhlükəsizliyini özünün təmin etməyi çətindir, ona görə şimalın köməyinə müraciət edə bilər. Yəni Zaqafqaziyada birliyi pozan və hər zaman da Rusiyanın köməyinə müraciət edən Ermənistan olub.

Xalq Cümhuriyyətinin "Azərbaycan"ı bugünkü "Azərbaycan"da

Sonda XX əsrin əvvəllərində nəşr olunmuş "Azərbaycan" qəzetinin transliterasiyasının cildlər halında nəşrindən əlavə, müasir "Azərbaycan" qəzetinin səhifələrində də təkrar dərc olunmasını vurğulayıırıq. Azad Ağaoğlu qeyd edir ki, bugünkü "Azərbaycan" qəzeti 106 il əvvəlki "Azərbaycan" qəzetinin davamıdır: "Əlbəttə, bu transliterasiya olunmuş qəzet materillərinin oxunaqlığını artırır. Xalq Cümhuriyyətinin "Azərbaycan"ı bugünkü müstəqil respublikamızın "Azərbaycan"ındadır. Bu gözəl addımı da, əlbəttə, alqışlayırıq".

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"

